

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Svmmvla Caietani

Cajetan, Thomas

Antverpiae, 1575

lentacvla Novi Testamenti Thomæ de Vio Caietani Cardinalis Sancti Xysti.

urn:nbn:de:hbz:466:1-41716

VII.
O-
VII.
fectam
quum
ieiuna
ntacula
dine si-
onnulla
e lite-
pprerea
dignas
ubi ob-
menta-
ensum,
do va-
itaque
culum
omnia
st ma-
N-
IENTACVLA NOVI
TESTAMENTI THO-

ma de Vio Caietani Car-
dinalis Sancti
Xysti.

CCVRRVNT in primis
circa verba domini nostri Ie-
su Christi, circiter ipsius ex
hoc mundo transitum, qua-
stiones quatuor. Prima est de
verbis Domini in excusatione
ne Magdalenzæ: Quid mole-
sti estis huic mulieri &c. Se-

cunda est de verbis Domini ad discipulos pro emen-
do gladio: Quando misi vos sine sacco & pera &c.

Tertia est de responsionibus Domini ad suos qua-
tuor iudices: Annam, Caipham, Herodem, & Pila-
tum. Quarta est de causa ipsius Domini scripta: Ie-
sus Nazarenus Rex Iudæorum.

Circa verba siquidem Domini pro Magdalena
admiramur primò cur reprehensi sint discipuli
agrè ferentes effundi pretiosum vnguentum in vn-
ctionem pedum vnus pauperrimi prædicatoris tan-
tam sanctitatem profitentis. Videntur siquidem ra-
tionabiliter indignati. Tum quia talis vnctio ad deli-
cias non qualescunque, sed pretiosas spectare videtur
magnorum nobilium. Et fortè nullus erat celsus, ve
vteretur tam pretioso vnguento pro pedibus: sed
pro capite, Christus autem ignobilis, secundū mun-
dum (vtpote filius fabri & faber) & pedes eius vn-
gebantur tam delicata vnctione. Tum quia hodie
scanda.

Ientaculi primi.

scandalizaremur, si videremus aliquem prædicatorem sanctæ famæ, permittere se deliniri huiusmodi delitiis pretiosis: multum enim indecens iudicaremus. Tum quia discipulis quibus est mandatum ut amulenter charismata meliora, incumbabant diuertere Mariam ab hac effusione vnguenti, propter opus euidenter melius, scilicet ut venderetur, & pretium daretur in pauperum eleëmosynam.

Admiramur secundò quantum valeat excusatio Domini: Opus enim bonum operata est in me, nam pauperes semper habebitis vobiscum, me autem non semper habebitis. Ea differentia namque temporis habendi pauperes, & ipsum (quia illos semper, ipsum verò non semper essent habituri) non apparet vnde inferatur, seu vnde reddatur ratio quòd illa bonum opus operata sit.

Etenim ex ista differentia non tollitur quin vntio illa fuerit excessiua, vtpote delitiosa nimis, & impeditiua melioris boni, scilicet tantæ eleëmosynæ in pauperes: pro quibus tantò magis sollicitum oportet hominem esse, quantò nunquam deficiunt, sed semper durant.

Admiramur tertio de aliis tribus verbis Domini adiectis, tanquam impertinentibus ad excusationem Magdalenæ vngentis ipsum, quorsum hæc: Apposuit sepulturæ suæ præuentionem, apposuit perpetuam memoriam huius vntionis in laudem Magdalenæ futuram: apposuit quod fecit hoc quod habuit. Nihil autem horum excusat vntionem Magdalenæ. Non primum: tum quia præter intentionem Mariæ vngentis erat quod ad sepulturam referretur, opus autem iudicatur bonum secundum intentionem operantis, non enim intendebat illa præuenire sepulturam, sed vngere viuentem Christum: tum quia etiam pro sepultura excessiua erat vntio tam
pretiose

Quaestio prima.

pretiosa: in cuius lignum Nicodemus pro sepulturae Christi officio mixturam aloës & mirrhæ, & non unguentum nardi pretiosi attulit. Non secundum: quia ad euentum spectat subsequuta laus, non ad intentionem operantis. Non tertium: quia omnino impertinens videtur illa appositio, quum nullus calumniaretur eam quasi fecisset unctionem de alieno, aut de necessario sibi: quorum utrunque excluditur per hoc quod fecit quod habuit, ut facere bene posset.

Ad clariorem intellectum Dominicæ sententiæ Aprænotanda est dispositio mulieris unguentis in animo suo, ut percipiatur quale fuerit illius hoc opus ex parte sua. Ipsa siquidem credebatur Iesum esse verum Messiam quum soror eius Martha dixerit Domino, Ego credidi quia tu es Christus filius Dei. multo enim magis ipsa Maria hoc credidit, quæ optimam partem elegerat. Credidit quoque eandem habere potestatem dimittendi peccata, iuxta verbum Domini ad eam: Remittuntur peccata tua, fides tua te saluam facit. Amabat quoque multum saluatorem: ut dictum sit de ea: Dimissa sunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum. Ex tam sancta igitur mentis dispositione erga Christum videri facile potest Mariam ad unctionem istam processisse, ut multa simul exequeretur officia scilicet humanitatis, gratiæ, ac religionis. Humanitatis quidem: quoniam mos erat in regione illa unctionem exhibere. Vnde & Simon Phariseus quasi reprehensus est à Domino quod caput eius non unxisset. Et sicut consonum erat inuitato Christo ad cœnam præparare epulas lautiores (quæ scilicet magnatibus solent parari) quando sic decebat inuitantem: ita arbitrata est Magdalena decere se exhibere unctionem tanti viri inuitati delicatam ac pretiosam unguentum. Gratiæ verò: quoniam in memor recepti benefici, remissionis scilicet peccatorum

Ientaculi primi.

atorum unguendo aliàs Christum debitoricem se arbitrata est, ut iterum quam melius possit ungeret Iesum. Vnde primum pedes, ex quorum priore unctio-
ne veniam hauserat, deinde caput, à cuius ore verbum & vitæ & vitæ toties perceperat, non solum unxit: sed quodammodo abluic pro quanto versando vas unguenti, effudit illud super caput: ut Euangelistæ testantur. Nec putavit pretiosum aliquid reputandum ad referendam gratiam de tanto beneficio. Religionis autem: quoniam Messia Dei filio offerebat unctioem illam in ipsius Messia secundum assumptam carnem corporale refrigerium: & propterea putavit, & bene, oportere esse optimam ac pretiosissimam huiusmodi unctioem.

Ex quibus omnibus simul collectis, manifestè apparet Mariam secundum rectæ rationis iudicium ele-
gisse in huiusmodi delicata & pretiosa unctioe bonum ac laudabile opus deuotionis, piique obsequii in dominum Iesum Christum: & propterea discipulos indignatos de hoc, merito à Domino reprehensos, quod molesti essent mulieri, dicendo: Ut quid perditio ista? Non enim est unguenti perditio, vsus ille unguenti ad quem tot virtutes incitabant: qui pro gratia referenda, pro pietate, proq; religione opportunus erat. Quod verò ad excusandos discipulos primo asseritur (quia nimis delicata ac pretiosa unctio erat respectu tam pauperis, & pedum præsertim) excluditur per hoc quod Iesus erat & credebatur verus Messias, ac per hoc dignior omnibus hominibus. Et neque hoc neque quodcunque aliud unguentum erat excessuum respectu illius, & pedum eius. Quicquid enim cuiusque excellentissimo homini potest exhiberi, minus est ut condignum sit ad vsum corporis ipsius Messia & pedum eius. Extabat nihilominus spiritalis ratio unguendi pedes, quæ dicta est.

Quod

Quæstio prima.

Quòd deinde subiungitur de rationabili discipulorum scandalo, excluditur per idem: quia si hodie videremus verum Messiam testibus tormiraculis, teste tunc Lazaro præsentem, qui ex mortuis veniens testabatur illum esse verum Messiam, hoc est regem regum & Dominum Dominantium (vnde multi ex Iudæis credebant in Christum) nō scandalizaremur rationabiliter: sed rationabiliter admiraremur & stuperemus quod dignatur seipsum sic exinanire, vt istis nostris vnctionibus deliniatur, vt à muliere vngatur vt istiusmodi refrigerii egeat. Irrationabiles autē homines fumerent cum Iuda occasionem scandali. Quod denique subditur de melioris boni æmulatione (qua melius fuisset vnguenti pretium in pauperes erogatum) à Domino excluditur: vt patebit declarata responsione Domini. Sed & ex dictis excluditur quoniam opus tantæ gratiæ, pietatis, & religionis nō est minus bonum quam eleemosyna illa fuisset in pauperes: imò tantò maius bonum fuit, quātò Christus præstat omnib. pauperibus, quātò caput membris quātò Dominus seruis. Arguēdi igitur discipuli erant. Ad admirationem de ratione reddita à Domino, quare opus vnctionis huius non fuerit prætermittendum propter pauperes: dicitur quòd quia discipuli non solùm prætulērunt eleēmosynam, sed vituperauerunt illam vnctionem, dicendo, vt quid perditio ista? ideò Dominus vtrunq; cōfutando, primūm asserit Mariam fecisse opus bonum, & hoc contra illud, vt quid perditio ista? Deinde non fuisse hoc prætermittendum propter eleēmosynam faciēdam: quia pauperes semper haberent, &c. & hoc contra illud, Potuit enim vnguentum istud venundari, & dari pauperibus. Et quidem quòd opus illud fuerit bonum, dominica responsio in singulis clausulis probat. Primum, ex illa præpositione in, dicendo, In me. Vbi

Tentaculi primi

recolito aliud esse credere Deum, & aliud credere in Deum. Primum siquidē commune est bonis & malis. Secundum autem proprium est bonorum: quia est actus fidei formatæ. Et similiter operari, aliquod bonum opus, commune potest esse bonis & malis, sed bonum opus operari in Christum, proprium est bonorum: quia significatur quod operando quis tendit in Christum, quod est charitatis progressus. Dicendo ergo quod Maria operabatur bonum opus in me: monstravit opus illud esse meritorium, & à charitate procedens. Deinde ex ratione cōparationis ad eleēmosynam, ex qua verumque simul manifestatur.

Et si subtilius fuerit considerata, apparebit quod aliud primo occurso sensus offert, & aliud interius portat. Nam prima fronte ratio dominica ex duplici differentia inter eleēmosynam & hoc humanitatis officium sibi exhibitum, docet non fuisse vñctionem istam prætermittendam. vna differentia est inter tempus instans, & expectans: quia scilicet tempus faciendi eleēmosynam non vrget nunc, sed expectat: quoniam semper est: tempus autem exhibendi mihi huiusmodi humanitatis officia, nunc instat: quia non semper me habebitis in præsentia corporali carnis passibilis in qua sum modò vobiscum, & non solum non semper, sed paucissimis diebus sic me habebitis: fuit enim hoc ante sex dies Paschæ: hoc est sabbato ante ramos palmarum. Altera differentia est inter certam personam & indeterminatos pauperes: quia scilicet obsequium hoc debitum est certæ personæ, mihi scilicet: eleēmosyna autem debita est non alicui certo pauperi, sed pauperibus indeterminatè. Vtranque siquidem differentiam dominica ratio manifestè affert, dicens, Nam pauperes (non hunc vel illum) habebitis vobiscum semper, & non instat nunc necessitatis articulus: me autem (ecce certa persona) non semper,

Quæstio prima.

semper. Quasi diceret: nunc tantum habebitis, scilicet vobiscum in carne passibili, & indigente his obsequiis conuersantem. Ex ambabus autem differentiis simul iunctis relucet & communis doctrina quòd humanitatis officia quæ alicui certæ personæ exhibere postulat certum tempus, non sunt prætermittenda propter communia debita quæ indeterminate debemus proximis. Nō vult cœlestis magister vt non prætermittat conuiuium nuptiale, officium sepultura, politicum conuictum cum ciue, & similia: vt fiant eleemosynæ. Ipse enim qui est auctor gratiæ, non venit destruere, sed perficere rationem naturalem. Relucet & specialis ratio facti. Nā ex hoc ipso quòd tempus illud quo talis tantusque hospes officiosè tractari posset, præteribat: posthabendi erant pauperes non tunc instantes, quibus aliunde & tunc, & aliàs poterat bene fieri. Vnde liquet redditam esse rationem, & quòd opus fuit bonum, & quòd præponendum fuit eleemosynæ pauperum, quæ ex illo pretio potuisset fieri.

Continet autem interius penetrata hæc ratio ratione personæ demonstratè per illud pronomen me, superfluentem causam non solum bonitatis, sed excellentis projectionis huius vnctionis. Tempus namque illud quo verbum caro factum, inter homines homo passibilis, humanisque officiis subditus, dignatum est conuersari: articulum constituabat vrgentis necessitatis ad exhibendum illi quæcunque passibilia officia & obsequia, nullius pretii, nullarumque delictarum finibus limitanda, quantum est ex parte ipsius meriti, & humani debiti. Vnde nulla ex parte vnctio ista minus bona fuit, sed præferenda vndique curæ pauperum: quæ cura quamuis debeat semper hominem sollicitare, nō tamen ex alio debito officio auellere: & multo minus tollere debet hoc opus lōgè excellentius.

Ientaculi primi

Ad admirationem tertiã de appositis tribus à Dō-
mino sententiis in hac causã, responderetur. Et circa ea
quæ de sepultura dicuntur, notandum est vnctionem
istam relatam esse ad Christi sepulturam ex domini-
cis verbis, triplici relatione. hoc est per significationē,
per præuentionem, per durationem. Significauit enim
vnctio illa Christum dominum sepeliendum esse: te-
stante domino apud Matt. Mittens hæc mulier hoc
unguentum in corpus meum, ad sepeliendum me fe-
cit: hoc est, sepelibilem me iudicauit. corpora enim
sepelienda tunc temporis vngebantur. Præuenit quo-
que officium vnctionis pro sepultura vnctio illa: te-
stante Domino apud Marc. Præuenit vnungere corpus
meum in sepulturam. Quamuis enim Maria ipsa
nesciret, Dominus tamen sciebat quod impedienda
erat ab vnctione ipsius Christi defuncti: quia prius
resurrexit: quàm potuerit ab illa vngi: & propterea
nunc præuenisse dicitur officium sepulturæ: Durauit
quoque vnctio illa vsque ad sepulturam (dicente Do-
mino apud Ioannem: Sinite illam: vt in diem sepul-
turæ meæ seruet illud) pro quanto vnctio illa vltima
fuit quantum ad Mariæ vnctionem: & sic per nega-
tionem succedentis, seruata vsque in diem sepulture.
Tanquàm si apertè diceret: Sinite illam: quia ista
computatur pro tota vita mea vsque ad sepulchrum:
ita quod nec viuo nec mortuo mihi exhibebit am-
plius officium vnctionis. Totus autem huiusmodi
sermo referens vnctionem hanc ad sepulturæ offi-
cium à clementissimo magistro dictus est: vt intelli-
gerent discipuli non quare Magdalena vngebat, sed qua-
re ipse Dominus susciperet vnctionem illam. Magda-
lena enim intendebat officium humanæ pietatis, gra-
tiæ & religionis impendere Christo: sed Christus o-
pus illud suscipiebat vt sepeliendus: tanquàm si aper-
tè diceret, Non putetis quod vt deliciosus vngor: nam
vngor

Quæstio prima.

ungor vt sepeliendus, ungor vt quàm citius mortu-
rus: non est tempus hoc deliciarum, sed mortis & se-
pulturæ. Et licet Mariæ animus ad hoc non tenderet
ex se, vt motus tamen & directus à spiritu sancto ad
hoc tendebat significandum, præueniendum, ad ser-
uandum, nesciēs tunc quo ad hoc quid faceret. Quia
igitur hæc verba non sunt apposita ad alteram ex-
cusationem Magdalenæ, sed ad rationem ex parte
Domini quare permiserit se ungi, non oportet mirari
quorsum hæc. Potest nihilominus hæc sententia re-
ferri ad Magdalenæ excusationem, intelligendo il-
lam, vt sit pars prioris sententiæ, vt pote declaratio
illius dicti, Me autem non semper habebitis. Tan-
quam expresserit quid intenderit per ly non semper,
modicum valde tempus: quia proximus sum sepultu-
ræ: ita quod per hanc adiectionem declaratus est ar-
ticulus instantis proximæ sepulture, & solliciti timoris
fouentis animum Mariæ ad hanc vnctionē. Doctri-
na siquidem Domini de ipsius morte ac resurrectio-
ne, erat adeò publica, vt etiam ad Iudæorum pontifi-
ces peruenerit, cum dixerint Pilato: Domine recorda-
ti sumus, quia seductor ille adhuc viuens dixit, Post
tres dies resurgam. Et quod tunc proxima esset Do-
mini mors, Magdalena cum aliis mulieribus audierat:
vt patet ex eo quòd cum dixisset paulo antè Domi-
nus, Ecce ascendimus Hierosolymam, & filius homi-
nis tradetur, &c. & tertia die resurget: mater filiorum
Zebedæi petiit, vt filii sui sederent ad dexterā & sini-
stram ipsius in regno resurrectionis eius. Ex eo igitur
quod Maria quæ multum diligebat Christum, tempus
mortis Christi proximum meditabatur, sollicita quæ
erat ne fortè amplius similem commoditatem offi-
ciosè obsequendi Christo non haberet: oblata tunc
occasione conuiuii Lazaro resuscitato, vtendum
duxit. Et sic etiam ex parte solliciti timoris, adhibentis

Ientaculi primi

quasi-calcaria Mariæ, vnctio ista nonnullum respectum ad sepulturam Christi habuit: & quia tempus vrgens ad vnctionem constituēbat, ad opus illud bonum reddendum pertinebat.

Nec obstat si non tam pretiosa vnguenta ad vsum essent sepulturæ, sed myrrha & alcœ: quoniam ad sepulchra regum preciosiora adhiberi credibile est: & dignitas Messia supra omnes & reges, & summos sacerdotes erat, & est. ita vt nihil quantumcunque aliis pretiosum, ipsi poterat condignè exhiberi. De apposita autem futura memoria huius vnctionis, facile patet quod ad commendationem operis Magdalena spectatur. Tum quia licet laudari præter intentionem Mariæ fuerit, esse tamen opus tale vt sit laude dignum, non est præter intentionem rectè operantis: quoniam intendit opus virtutis, ac per hoc laude dignum. Tum quia laudandum esse ab Evangelicæ perfectionis viris, maximum est testimonium boni operis peracti. Monstrauit ergo dominus vnctionem illam non solum esse irreprehensibilem, & præponendam tunc curæ pauperum, sed optimum fuisse opus: vt pote & dignum perpetua laude, & quod perpetua esset prosequendum commendatione in Dei Ecclesia. Quorum autem verba quæ solus Marcus interserit (scilicet, Quod habuit, hoc fecit) tendant, non est difficile videre. Ad occultam siquidem spectant tam Mariæ mentem, quàm ipsius Domini dignitatem. Murmurabant discipuli de pretiositate vnguenti, respondet Dominus apud mulieris illius animum non esse vnguentum hoc pretiosum, sed si pretiosius habuisset pretiosius effudisset, tanti me fecit. sed quia non habuit pretiosius: quod habuit, hoc fecit. Ac si aperte diceret, Vos arguendam putatis de excessu, & tamen secundum veritatem dignitatis meæ & rectam fidem ac deuotionem huius mulieris, excusanda est quod
non

Quæstio secunda.

non plus fecit, sed hoc quod habuit, fecit. Est igitur hæc Domini sententia & ad Mariæ opus commendandum, & ad discipulos confutandum non impertinens, sed opportuna. Hæc de prima quæstione.

Circa secundam quæstionem de verbis domini ad discipulos tempore passionis imminuentis (Quando misi vos sine sacco & pera nunquid aliquid vobis defuit? Dicunt ei, Nihil. Ait illis, Sed nunc qui habet sacco, tollat similiter & peram, & qui non habet gladium, vendat tunicam, & emat gladium. oportet enim impleri de me: Et cum sceleratis reputatus est) quæstione non spernenda consurgit, quo pacto hæc verificentur ad literam: quandoquidem oportet ea ad literam verificare: quoniam & Dominus ad literam loquitur de sacco & pera, ut patet: ergo & de gladio: & discipulis de gladio ad literam intelligentibus & respondentibus, Ecce duo gladii hic: annuit Dominus dicens, Satis est.

Literalem igitur sensum intuendo, admiramur hanc Domini doctrinam. Primum, quia videtur instruxisse discipulos ut sumerent arma defensua pro sui defensione in imminente sibi persecutione Iudeorum: dum vendendam etiam tunicam pro emendo gladio consuluit, & passionem propriam pro ratione assignat: quia ipse ut iniquus tractandus est, sicut & fuit tanquam latro quæsitus & captus, & demum cum latronibus crucifixus.

Deinde quia videtur docuisse discipulos, ut tempore persecutionis arma similiter caperent defensua. hoc enim sequitur ex exemplo sui. Si enim contra persecutionem ipsius capitis sumenda sunt arma, consequens est, ut contra persecutionem membrorum armati progrediamur. Exemplum, inquit, meum dedi vobis, ut quemadmodum ego feci, & vos faciatis. Neurum autem horum bene sonat, sed Christiano-

Tentaculi primi

rum pias aures offendit: & vtrunque à gestis Christi & sanctorum in suis persecutionibus dissonat: vt patet. Videtur denique doctrina hæc reuocare præcepta prius ab ipso met discipulis data: scilicet, Si quis percusserit te in vnam maxillam, præbe illi alteram, & similia. Et confirmatur: quia sicut mutauit hic Dominus præceptum de non portandis sacco & pera, olim prohibendo, nunc concedendo: ita consequentur dicendum, quod mutauit præcepta olim data de omittenda defensione armata, concedendo discipulis, vt si contra eos consurgerent homines, resisterent armata manu, constat autem hoc prædicatoribus Euangelicis, quales erant Apostoli quibus loquebatur Dominus, non conuenire: quamuis imperfectioris vitæ Christianis licitum sit.

Ad hanc quæstionem respondendo, dicitur quod hæc Domini verba ad literam non dirigebantur ad defendendum Dominum Iesum in imminente sibi persecutione: nec discipuli intellexerunt sumenda sibi fore arma pro defensione Christi. Manifesto vtrunque: & primò eo quod simul eandem protulit sententiam de rebus tribus: scilicet sacco, in quo portantur pecuniæ: & pera, in qua portantur victualia: & gladio, quo protegemur ab inuasoribus. Constat autem quod ad perfectionem illam non erat opus sacco, neque pera: cum ipsi non essent persecutionem passuri, sed seruandi ab ipso Domino erant solo verbo. Si ergo me quæritis, finite hos abire, & ipse dixerat: Quos dedisti mihi, non perdi ex eis ququam: vt Ioannes testatur. Sicut igitur non dicebat, vt sumerent sacco & peram, ita nec dicebat, vt sumerent tunc gladios. Secundò ex eo quod dicentibus discipulis, Ecce duo gladii hic: respondit, Satis est. Si enim intendisset quod nunc sumerent arma, non dixisset satis esse ad defensionem sui. Constat namque

que

Quaestio secunda.

que non satis esse quod duos habere gladios dixerint, ad defensiuè armandum viros undecim contra cohortem Pilati, & ministros Iudæorum cum gladiis & fustibus, & similiter constat non satis esse necessitati tantæ, vt vendenda esset tunica ad emendum gladium, habere duos gladios inter tot personas, si propter imminentem tunc persecutionem debuissent tunc singuli non habentes gladium, vendere tunicam, vt emerent gladium. Quia igitur dixit satis esse, inōstrauit se nō requirere gladios defensiuos sui contra persecutionem imminentem. Tertio ex eo quod Petrus qui non expectata Domini responsione gladium pro magistri defensione eduxit, compescuit: Conuerte, inquit, gladium tuum in vaginam. Si enim intendisset instruere, vt pro eo gladio pugnarent, non retraxisset discipulum gladio pugnantem. Clarissimè quoque hoc idem patere potest ex voluntaria passione (vnde tunc etiam dixit, An non possum rogare patrem meum, & exhibebit mihi modò plusquam duodecim legiones Angelorum?) & mille locis scripturæ. Sed hæc sint allata ex illo proprio loco in illa materia, & in illa sententia. Secundum autem (scilicet quòd discipuli non intellexerint de gladio sumendo pro defensione Christi) habetur ex eo quod venientibus satellitibus ad capiendum Christum, discipuli videntes quòd futurum erat, interrogauerunt Dominum, si percutimus in gladio? Si enim intellexissent instructos se fuisse, vt gladio pugnarent pro defensione Christi, non dubitassent, non petissent, Domine si percutimus in gladio? Non igitur intellexerunt Domini verba Apostoli ad hunc sensum vt pugnaturū gladio essent pro defensione Christi. Ad quid autem prædixerint, Ecce duo gladii hic, post dicitur: sicut etiā manifestabitur cur Dominus meminerit persecutionis sue, nō loquēs de sui defensione. Quia igitur

dominica

Ientaculi primi

dominica hæc verba ad ipsius domini defensionem non dirigi manifestum ex litera est, consequens est, vt ex ipso Euangelii textu literalis sensus sumatur. Prænota ergo in hac litera quatuor. Primum est diuersitas temporis præteriti & præsentis, denotata per *ly* quando, & *ly* sed nunc. ait enim Saluator, quando misi vos: & subdit, sed nunc. Secundum est officium prædicationis, de quo fit mentio secundum præteritum tēpus & nulla fit de eo mentio in præsentis tempore: ait enim Saluator: Quando misi vos, proculdubio ad prædicandum: vt patet in Euangelii hist. Mat. Ioan. & Mar. vi. Et cum dicit, sed nunc qui habet sacculum, nihil dicit de missione ad prædicandum. Tertium est pro ratione huius doctrinæ assignari, quod ipse Dominus cum iniquis deputandus tunc erat.

Quartum, est modus dicendi: quia scilicet non dirigitur nouus sermo ad Apostolos in secunda persona, vt olim dixerat, non enim dicit, sed nunc tollite sacculum & peram, & emite gladios: vt olim dixerat, nihil tuleritis in via, non sacculum, &c. sed ad tertiam personam conuertendo sermonem dicit: sed nunc qui habet sacculum, tollat similiter & peram: & qui non habet, vendat tunicam, & emat gladium. Ex his habentur primò duo tempora scilicet prædicationis, & persecutionis, non cuiuscunq;, sed illius qua Christi discipuli cum iniquis reputandi essent. Ad designandum siquidem talis persecutionis tempus proposuit talem personam in persona sua: propter quod non meminit crucis aut mortis, sed deputationis cum iniquis. Habentur secundò duo genera Christianorum scilicet prædicatorum in Apostolis, & aliorum minus perfectorum in tertia persona significatorum. Intendit igitur ad literam Dominus docere, quod mandata data olim de non vehendo sacculum & peram, ad tempus prædicationis spectant: tempore autem per-

secutio.

Quaestio secunda.

secutionis, & praecipue quando reputabuntur ut iniqui, licitum erit cuicumque volenti munire se & saculo & pera, & gladio defensivo. Et diuersitatis ratio in promptu est: quia cum licitum est ad praedicandum ire, praedicationisque officio incumbere, & inuenienter necessaria, retribuendis auditoribus temporalia pro spiritualibus: & sicut de necessariis, ita nec de vita debetis esse solliciti. tempore vero quo Christiani ut iniqui reputabuntur, non inuenientur qui retribuunt pro spiritualibus temporalia: & sicut de pecunia & victu licitum erit curam habere, ita etiam de vitae conseruatione: quae per gladium aduersus inuasores conseruare quandoque potest. Est ergo sermo dominicus de tempore persecutionis indeterminatè: & similiter de discipulis indeterminatè: ita quod illud aduerbium temporis nunc, non demonstrat determinatè illud tempus passionis Christi, sed indeterminatè tempus persecutionis, praecipue quando reputabuntur iniqui, & similiter illud relatiuum qui, non refert determinatè Apostolos, sed indeterminatè Christianum: & docet quod temporis persecutionis licitum est curam vitae, victus & pecuniae opportuna suis discipulis habere. Et bene nota quam optime respondeant noua haec Christi documenta prioribus. Etenim sicut documenta priora (scilicet nihil tulit in via) non sunt mandata, sed libertates edendi & bibendi, quae apud auditores verba Dei sunt: ita documenta haec non sunt mandata, sed libertates curam gerendi vitae & opportunorum. Docuit enim pius magister licita ambo esse: consuluit autem ut facerent sicut ipsum videbant facere. Et Apostoli quidem ac sancti perfectionis vitae imitati sunt gesta Domini: imperfectiores autem vtuntur libertate sibi à Domino declarata.

Ad obiecta autem quantum oportet respondendo, dicitur quod Dominus deputationem suam sum

Ientaculi primi

cum iniquis, pro ratione attulit duorum. Primò temporis, persecutionis, & nō suæ defensionis. Ac si apertè diceret, Ex quo ego cum iniquis deputabor, tempus erit vt & mea membra cum iniquis deputentur. Secundò necessitatis: quasi dicat, Tempus erit quo indigebitis his auxiliis: quia ego ipse relinquer deputatus cum iniquis. Si enim ego destitutus ero, ita vt cum iniquis deputer ad mortem: mei quoque discipuli deserentur similiter, & ideo concedo volentibus recurrere ad huiusmodi humana adminicula vt posse illis. Apostoli autem tanquam non planè penetrantes verba Domini (quoniam adhuc non erat eis apertus sensus, vt intelligerēt scripturas, & pari ratione verba dominica) dixerunt: Ecce duo gladii hic, tanquam aliquid pertinens ad propositum sermonem de necessitate gladii: cum tamen impertinens esset responsio ad intentionem Christi. Vnde & Dominus non respondit, Tollite illos gladios vobiscum: quos non secum, sed ibi esse dixerant: nec respondit: Satis sunt: scilicet duo gladii, sed impersonaliter dixit, Satis est, & doctrinæ huic meæ & sollicitudini vestræ: ac si iuxta vsitatum loquendi morem diceret: Sufficit hæc locutio: deponite hanc sollicitudinem. Et verè sic erat agendum: quoniam verba dominica dicebantur ad hoc vt post passionem Domini imperfectiores: & in casu quando expediret, etiam perfectiores libertate hac vterentur. Clarissimè itaque patet quod non est Dominus hortatus discipulos ad tumendum gladios pro ipsius domini offensione. Sed quod nec consuluerit discipulis suis vt sumerent defensiuæ arma contra suos inuasores, patet ex dictis: quoniam aliud est consilium dare, aliud est docere quid licitè facere possit. Consuluit siquidem ipse discipulis facto sui exempli vt arma non sumerent defensiuæ: tum retrahendo Petrum à percussione, tum aperiendo quod
plusquam

Quæstio tertia.

plusquam duodecim legiones angelorum haberet in promptu, si vellet illis vi, tum voluntariè patiendo se tanquàm latronem capi, & cum iniquis deputari ad mortem vsque crucis. Et hoc imitandum intellexerunt Apostoli iuxta illud Petri: Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, vt sequamini vestigia eius. Docuit verò dictis verbis licere & imperfectioribus, adminiculis se humanis tempore persequutionis fulcire, non solum sacculi & peræ, sed gladii defensiui: & perfectioribus in casu quo expediret ad humana confugere subsidia. Hac nanque doctrina fretus Apostolus Paulus, ad adminiculum humanæ appellationis ad Cæsarem confugit, quando hoc expedire iudicauit. Et rursus à parata contra ipsius vitam conspiratione Iudæorum, tribuni ope se eripi procurauit: quia similiter casus erat in quo expediebat sic suam corporalem vitam adiuuare, nihil ergo dissonans sanctorum gestis docuit Dominus noster: sed id quod in casu etiam à perfectioribus fieri inculpabiliter posset dignatus est per seipsum manifestare. Patet quoque ex dictis non esse priora Domini præcepta per hanc doctrinam reuocata: sed declaratum est quòd prisca illa de voluntariæ patientiæ operibus, non sic sunt intelligenda, quin pro loco & tempore liceat Christi discipulis moderata requirere humana adminicula. Ex hac nanque doctrina Domini, iuncta priori, didicimus consideranda esse loca, tempora, ac occurrentia: & quando expedit præbere percutienti alteram maxillam, & quando expedit tueri ac adiuuare nos ipsos. Nec est verum quòd reuocata sint hinc documenta priora de non portantis sacculo & peræ: sed documentis illis adiuncta sunt alia concernentia aliam temporis dispositionem: ita quod hæc iuncta illis docent nos quòd quando expedit, sine sacculo & peræ: & quando expedit,

expedit,

Ientaculi primi

expedit, cum sacco & pera procedamus: & quod illud præcipue tempore prædicationis seruandum intelligamus, hoc autem tempore necessitatis. Et hæc de secunda quæstione.

Circa tertiam quæstionem de responsionibus Domini nostri Iesu Christi coram quatuor iudicibus, occurrit primò duplex admiratio coram Anna.

Altera est de illa responsione, Quid me interrogas? nam apparet & superflua & non decens personam illam tunc superflua quidem: quia interroganti Pontifici Iesum de doctrina & de discipulis eius, sufficiebat dixisse doctrinam suam esse publicam: & propterea examinandos esse publicos testes qui audierat docentem: & non oportebat apponere. Quid me interrogas? Indecens autem: quia Dominus Iesus tunc se gerebat vt subditum. Non est autem subditi arguere iudicem, præsertim de defectu tam paruo, scilicet quod non debebat ipsum interrogare de doctrina tam publica. Et hæc indecentia tanta visa tunc est, vt propterea vnus ministrorum percussit Domini maxillam, dicens: Sic respondes Pontifici? Altera est de illa responsione data percussori: Si male locutus sum, testimonium perhibe de malo: si autem bene, cur me cædis.

Videtur dominus non seruasse consilium quod discipulis dederat. Si quis te percusserit in vnâ maxillam, præbe ei alteram: nam solum nanque non præbuit alteram, sed contra percutientem argumento rationis insurrexit: debebat enim ipse seruare quod seruari ab aliis voluit. Occurrit secundo admiratio similis coram Caïpha: pro quanto adiuratus Dominus, vt diceret si ipse esset Messias: non solum respondit se esse Christum, sed adiunxit, A modò videbitis filium hominis sedentem à dextris Dei &c. Apparet siquidem superflua hæc appositio. Nam si opportuna fuit,

aus

Quæstio tertia.

aut propter ipsos Pontifices & seniores.

Et hoc non : tum quia Dominus dixit tunc quod ipsi audientes se esse Christum, nec crederent, nec ipsum dimitterent: tum quia ex hoc facti sunt peiores: dicentes, Blasphemauit: reus est mortis, &c. Aut propter alios: & hoc non tam quia alii iam aliàs hanc doctrinam de aduentu Christi ad iudicium audierant, tum quia ibi non erant alii, nisi fortè ministri, qui etiam persequebantur Dominum vt patet de ministris & ancillis in festis Petro. Occurrit tertio admiratio coram Pilato quadruplex: iuxta quatuor Domini verba ad Pilatum. Prima est circa illam responsionem, A temetipso hoc dicis, an alii tibi dixerunt de me: apparet siquidem impertinens vt interroganti Pilato Iesum. Tu es rex Iudæorum? respondeatur, si à temetipso hoc dicas. Non enim videtur quomodo hoc spectet ad propositam interrogationē, aut quorsum tendat. Secunda est circa responsionem subiunctam Regnum meum non est de hoc mundo. videtur enim quod Dominus voluerit se iustificare coram Pilato tanquàm dicere, Ego non me impedio de regno huius mundi, de quo accusor. Hoc autem non apparet consentaneum esse spontaneæ oblationi sui ipsius ad patiendum, & subeundam sententiam mortis & crucem. Qui enim studet coram iudice iustificare suam causam: non querit condemnari, sed potius euadere. Tertia est circa apposita verba, Ego in hoc natus sum, & ad hoc veni in mundū, vt testimonium perhibeam veritati. Nam appositio ista ad aliquod trium ordinata est. Vel ad iusticiā suam aperiendam, & hoc (vt dictum est) videtur incōueniens: quia non consonat iam voluntariæ passioni. Vel ad instruendum Pilatum, & hoc erat superfluum: quia ille gentilis erat: & principium conuertendi ipsum non erat hincsumendum. Vel ad propositam materiā de qua

P P

eraç

Lentaculi primi

erat sermo: scilicet de regno suo, & hoc non apparet quomodo veniat ad propositum, & qua fuerit prudentia dictum. Quarta est circa ultimam Domini responsionem ad Pilatum: Non haberes aduersus me potestatem ullam, nisi tibi desuper datum esset, &c. Apparent enim minus decencia verba: tum quia facta generalia pro responsione darentur Pilato dicenti, **M**ihi non loqueris? nescis quia potestatem habeo crucifigere te, & potestatem habeo dimittere te? Tum quia nihil nouum aut ignotum, aut necessarium sonantia, vt propter ipsa dicenda Dominus silentium coeptum rumpere deberet. Quis enim ignorabat Pilatum habere potestatem à superiori quum consilaret quod non erat princeps, sed præses deputatus à Romanis? Tum quia incompactè iuncta cum sequentibus: scilicet, Propterea qui tradidit me tibi, maius peccatum habet. in quo nanque conuincet hæc sententia de maiori peccati, cum præcedente de potestate Pilati, non appareat. Et multo minus appareat quomodo hæc ex illa inferatur cum nota causalitatis: vt in litera fit inferendo. Propterea qui me tradidit, &c.

Occurrit quartò admiratio coram Herode, cur interrogatus Dominus ab Herode in multis sermonibus, nullum verbum protulit: quum tamen spes esset boni aliquid efficiendi apud Herodem, qui fidem Iudæorum profitebatur: & de ipso scriptum est quod libenter Ioannem Baptistam audiebat, & audito eo multa faciebat, & Euāgelista dicit quod tunc gauisus est viso Iesu, & quod multo tempore desiderauerat ipsum videre, &c. ex his enim videtur quod rationalis fuisset quæ dixit Pilato gentili, dicere Herodi fidei, utpote qui de Messia fidem habebat, &c.

Ad quæstionem hanc de responsionibus Domini respondendum est ordine quo processit ambiguitatum

Quæstio tertia.

guitatum series. Vnde à verbis dominicis coram Anna pontifice inchoando, dicitur illa Domini verba ad Annam, quid tunc interrogas? non superflua nec indecentia, sed opportuna decenciaque illum tunc fuisse. Quæ ut clare intelligas, perspice Dominum vidisse in interrogatione à pontifice facta duo implicari: scilicet rem, & personam. Res de qua interrogatio fiebat, erant doctrina cum discipulis, persona autem interrogata, erat ipse Iesus. Et quò ad vtrunque oportuit Dominum sua responsione satisfacere. vnde de doctrina respondit primò quòd erat in publico posita tum ex loco publico, synagoga scilicet & templo: ita quòd locus non solum erat publicus, sed publicus ad officium docendi: doctrinæ siquidem publicæ locus erat templum aut synagoga. Tum ex frequentia communi: quia illuc omnes Iudæi conueniebant. Tum ex qualitate temporis: quia semper quando scilicet tempus docendi exoptulauit: quando in templo, in templo, & quando in synagoga, in synagoga. Tum ex qualitate dictorum: quia in occulto locutus sum nihil. Deinde dixit qui essent de sua doctrina interrogandi, dicens, Interroga eos qui audierunt. Et protulit vniuersos vt publicos testes, non mortuos, non absentes, non nescios, aut iammemores, sed præsentés & scientes: Ecce, inquit, ipsi sciunt quid dixerim. Quò ad personam verò interrogatam respondit. Quid me interrogas? Quod dupliciter exponitur, vel quid, hoc est cur me interrogas? Et sic petit causam non quare Pontifex interrogat, sed quare interrogat ipsum Iesum de doctrina: quum non appareat causa, quare ipse Iesus debeat interrogari de sua doctrina, quæ est in publico posita: ac per hoc interrogandi sunt illi qui audierunt & sciunt illam: siquid si doctrina fuisset posita in libro, non esset auctor interrogandus de doctrina qualis est, sed liber

Tentaculi primi.

examinandus. Nec hæc petitio dedecabat subditum: quum Iob petitionem similem Deo porrexit, Indica mihi cur me ita iudices? Et iuxta hunc sensum: quia Annas interrogauerat de doctrina publica Dominum, qui non debebat ante examinatum ab illis doctrinæ qualitatem examinari: ideo humiliter subditus Dominus petit causam quare ipse examinatur: ut si forte ex causæ manifestatione oporteret aliquid respondere, posset parere. Et sic verba hæc decentia & opportuna inueniuntur.

Vel quid me interrogas? hoc est, quid est quod à me interrogando scire quæris? Et sic petit rem interrogatam: sicut Saulus petiit à Christo rem præceptam dicens, Domine quid me vis facere? Et iuxta hunc sensum supponebat humilis subditus pontificem interrogare ipsum de aliquo quod oporteret ab ipso Iesu nosse, & non de iis quæ oportet aliunde cognosci: ac per hoc quia interrogatio de doctrina, pro quanto quærebat qualitatem doctrinæ, ad alios spectabat qui audierant: & non apparebat pro quo alio articulo spectaret ad ipsum Iesum: ideo humiliter petit, Quid me interrogas? Ac si apertè diceret: Quia non apparet quid est illud quod ego interrogatus respondere debeam, aperi quid est quod à me scire vis. Fortè enim aliquem particularem articulum pontifex manifestasset se quærere: ad quem respondisset. Et sic percipere clarè potes non solum opportunam ac decentem, sed humilem reuerentemque fuisse hanc Dominicam responsionem: quamuis pontificis minister similis suo pontifici arguerit illam superbiæ, nec dignum arbitrans dominum Iesum, ve etiam peteret quod ad seipsum spectabat nosse, ve posset pontifici satisfacere.

Ad alteram autem admirationem de responsione data percussori, respondetur quod Dominus Iesus
ita

Quæstio tertiâ

Ita exhibebat se subditum & patientiæ exemplum, ut meminisset se esse doctorem mundi. Docuerat discipulos ut percutienti nam maxillam, præberent alteram: & nisi ipse dignatus fuisset interpretari sua documenta (quod scilicet intelliguntur pro loco & tempore, & non in omni tempore, loco, euentu, negotio, &c.) quis crederet interpreti alteri? Si ipse Dominus præbuisset alteram maxillam: quis se vnquam verum Christi discipulum credere potuisset nisi semper & vbique simile quid fecisset? & similiter nisi tollenti tunicam, dedisset & pallium? & sic de similibus. Modò autem vbi Dominus facto suo non præbuit alteram maxillam, interpretatus est documenta sua huiusmodi non semper & vbique debere exequi, sed pro loco & tempore, &c. Oportuit ergo Dominum respondere, & non præbere alteram maxillam, propter nostram doctrinam. Respondendo quoque auctoritatem iustorum supra suos persecutores in se monstrandam suscepit, arguendo percussorem quòd nec in modo loquendi excesserit, dicens, Si malè locutus sum, non dixit, si malum locutus sum, sed si malè: quia etiam ille reprehenderat ipsum de modo loquendi, dicens, Sic respondes? Vndique ergo docemur in hac dominica responsione, dum & documenta interpretata, & auctoritatem iustorum insinuatam ab ipso nostro capite habemus.

Et si quærat, cur non responderit Dominus aliquid ad interrogationem de discipulis, dici potest, vel quòd responsio de doctrina erat quoque responsio de discipulis: quoniam ex qualitate doctrinæ pendet qualitas discipulorum. Vel quòd percussio maxillæ interruperit responsionem Domini interrogantis, Quid me interrogas?

Ad admirationem de verbis Domini corā Caipha, **A**modo videbitis filium hominis, &c. dicitur

Tentaculi primi

quod summè necessaria tunc fuerunt, & propter totum mundum, & propter ipsos pont. fides ac seniores: ut inexcusabiles se nosse possent.

Ad cuius clariorem intelligentiam sciendum summarie est, fuisse à prophetis de Messia prædicta sex. Primum, de vita sancta: propter quod miserunt ad Ioannem Baptistam, quærendo si ipse erat Christus. Secundum, de doctrina diuina propter quod etiam Samaritana dicebat quod Messias docturus esset omnia. Tertium, de miraculorum multitudine & excellentia: propter quod Iudæi dicebant, Christus quum uenerit, nunquid plura signa faciet, quàm quæ hic facit? Quartum, quod ipse esset redempturus & saluaturus populum Israël: propter quod usque hodie Iudæi expectant Messiam: ut educat eos de captiuitate & magnificet eos. Quintum, quod ipse esset Rex potentissimus: imò Rex regum, & Dominus dominantium. Vnde Magi quæsierunt, Vbi est qui natus est Rex Iudæorum? & Nathanaël & turba in die palmarum Christum regem appellarunt. Sextum, quod ipse pauper humilisque conuersaturus esset cum hominibus: & morte turpissima cum sceleratis puniendus. Vnde Dominus discipulis Ioannis respondens de seipso, post enumerata potentia suæ miracula, affirmationem pauperum, & mortis suæ ignominiam subiunxit, dicens: Pauperes euangelizantur: & beatus qui non fuerit scandalizatus in me, scilicet ob mortem meam.

Quia igitur hæc de Christo prædicta fuerant: & in ipso Domino conspiciabantur impleta tria prima: & sextum pro parte executum. & pro reliqua parte, scilicet passione & morte tunc inceperat & fiebat: restabat ut de aliis duobus (scilicet quarto & quinto) Dominus manifestaret pōtificibus quod in ipso erant implenda, Et quia erant implenda post resurrectionem

Quæstio tertia.

nem suam, & nō tunc: ideō Dominus & hæc implenda, & ordinem simul monstrare dignatus est, dicens quod ipse venturus est iterum cum gloria & potestate à dextris Dei, &c. ubi se saluatorem & regem omnium aperuit. Et dicens: Ex hoc autem erit filius hominis, &c. monstrauit quod intercedente passione & morte exaltandus esset ad dexterā Dei, & venturus cum gloria. Fuit igitur valde necessarium vt Dominus mysterium duorum aduentuum suorum aperte distingueret, & ad primum spectare vitæ sanctæ, pauperis, humilis, &c. conuersationem cum hominibus, cum diuinæ doctrinæ & miraculorum excellentia, & passione ac morte ignominiosa: ad secundum verò resurrectionem, saluationem manifestam non solum animarum, sed corporum, regiam dignitatē, dominium vniuersale &c. insinuaret. Tum propter omnes qui audituri erant saltem per Euangelium: quia mysterium duorum aduentuum occultum valde erat, intantum vt etiam dæmones videatur latuisse. nam si cognouissent, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent. Tum propter ipsos senes quia tunc Dominus conspiciebatur ita abiectus, subditus, derelictus, vt nec cogitabile videatur quod ipse esset futurus rex potentissimus saluaturus populum. Et ideo prænuntiat tunc eos quod per hanc abiectiōem ac subiectiōem transiturus erat ad dexteram Dei, & iudicaturus orbem cum potestate &c. vt sic quantum in se erat instrueret pontifices & seniores, vt si vellēt, possent respicere, nullamque excusationem ignorantie prætenderent: quare non aperuit nobis mysterium duorum aduentuum Messie quum interrogauerimus & adiurauerimus eum. Eratque nunc oportunum tempus manifestandi mysteriū hoc, quando interrogatio & adiuratio facta à pōtificibus & optimatibus responsionem non habuisset completam & claram

Ientaculi primi

filii duorum aduentum mysterium fuisset aperitum
& quando opus quod tunc exercebatur, ut verbo ma-
nifestaretur exposcebat. Tunc enim quia causa Iesu
quasi impii iudicabatur, meruit ut causam & iudi-
cium vniuersi orbis acciperet.

AD admirationem coram Pilato quadruplicem
iuxta quatuor Domini verba, dicitur ordinatè.
Et ad primam de illis verbis, A temetipso hoc dicis?
respondetur quòd ratio verborum fuit, ut Pilatus
gentilis capax fieret responsionis dandæ ad quæstio-
nem propositam, Tu es Rex Iudæorum: Oblataque
Iesu nihilominus rationabilis est occasio interpo-
nendi hæc verba antequàm responderet ad quæstionem.
Occasio siquidem fuit: quia Iesu Domino introducto
in prætorium, pontifices manserunt extra, ne conta-
minarentur ingrediendo domum viri gentilis duran-
te sollemnitate paschali: & Pilatus ceremoniis eorum
condescendens, exiit ad eos, auditurus quam accusa-
tionem afferrent aduersus Iesum, Pontifices autem
accusauerunt eum quod se Christum regem fecisset.
Pilatus autem ingressus in prætorium siue Iudæis, in-
terrogauit Iesum, Tu es Rex Iudæorum? Quia igitur
Dominus Iesus absens fuerat quum fuerat accusatus
à Iudæis, occasionem rationabilem habuit quærendi
à Pilato, an ex se, an ex Iudæorum ore interrogatio-
nem hanc faceret. Ratio verò verborum talium fuit,
ne Pilatus falleretur à seniorum Iudæorum callida
accusatione usurpati tituli regii. Si enim Pilatus ex
seipso de regio titulo inquireret, quum Pilatus esset
gentilis: & nullum reputaret hominis regnum nisi de
hoc mundo, interrogando, Tu es Rex Iudæorum, pla-
nè interrogaret de regno mundano & rege, quales
sunt alii reges: & non oportuisset Dominum respon-
dendo loqui de regno quod non est de hoc mundo,
Sed aliter respondere. Sed vbi Pilatus interrogat ex
accu-

accu-

Quæstio tertia.

accusatione Iudæorum, qui ipsum ideò regem dicebant se fecisse, quia dicebat se Christum, & regnum Messia non erat de hoc mundo, ideò prudentissimè Dominus antequàm respondeat, interposuit an loqueretur ex se, an ore Iudæorum: ut confitens Pilatus se loqui ex ore Iudæorum, intelligeret propriam vocem, audiendo à Domino æquiocationem regni inter regnum Messia, de quo loquebatur Pilatus ex ore Iudæorum, nesciens propriam vocem: & regnū mundanum, de quo putabat Pilatus accusationem fieri: & sic capax fieret responsionis futuræ, tanquam audisset: Tu putas facere officium tuum inquirendo de usurpato titulo regio secundum regna huius mundi: scito quod regnum Messia de quo accusant me Iudæi, non est tale. Ad secundum autem de verbis illis, Regnum meum non est de hoc mūdo: dicitur quod aliud est iustificationi causæ suæ studere, ut euadatur sententia, & aliud est iustificare causam suam, quantum sufficit ad tollendam apparentem occasionem scandali.

Dominus Iesus coram Pilato non studebat iustificationi causæ suæ ut non damnaretur, qui ad hoc venerat, ut morte turpissima afficeretur: sed quoniam ex hoc ipso quòd seipsum affirmauerat Christum, ac per hoc regem, nonnulla occasio poterat apparere Pilato gentili cogitando quòd dominus Iesus aspirasset ad regnum Iudæorum, & ideò prædicaret populo: ideò Dominus Iesus hanc quæ apparere poterat scandali occasionem tollere curauit, distinguendo regnum Messia seu suum à regno aliorum regum penes causam & affectam. Penes causam quidem: quia regnum eius non est de hoc mundo, non dixit, non est in hoc mundo: sed non est de hoc mundo. Regnū enim aliorum est de hoc mundo. Non est autem à natura. Et hoc vel ut regnum patrisfamilias, quia naturaliter

Tentaculi primi

turaliter est rex in domo sua: vt in principio mundi erat. Vel vt regnum eorum qui nascuntur reges hæreditario iure: vt filii & hæredes regum. Aut ab intellectu adiuto arte vel industria: vt sunt ii, qui vigentes ingenio, industria multa se ad regnum prouehunt. Aut à potentia: vt tyranni. Aut à voluntate: vt sunt ii, qui per electionem ad regnum perueniunt. Regnum omnium horum est de hoc mundo, quia, ab iis quæ huius mundi sunt, causatur. Sed regnum Christi non est ex hoc mundo: vt pote ex nulla huiusmodi causarum veniens. Sed vt Apostolus promulgauit, factus est obediens vsque ad mortem Crucis: propter quod & Deus exaltauit illum, & dedit illi nomen quod est super omne nomen, vt in nomine Iesu omne genu flectatur coelestium, terrestrium, & infernorum. Et propterea Dominus dixit Pilato, Regnum meum non est de hoc mundo. Et manifestauit hoc ex affectu: quia si ex hoc mundo esset regnum meum, ministri mei vtique decertarent vt non traderer Iudæis. Si quærerem regnare, fecissem vt ministri mei, sequaces mei decertassent & adhuc decertarēt, vt non traderer voluntati Iudæorum, quod tam longè fuit: vt nullus nunquam nec Ioseph ad Arimathia, nec Nicodemus, nec Lazarus, nec quispiam vnico etiã verbo certauerit pro Iesu pendente eius causa coram Pilato. Itaq; ex hoc affectu percipere facilè potes Pilate, quod Regnum meū nō est de hoc mundo: quod non quæro populum auertere, vt regem me habeāt. Et ex hac Domini sententia intantum apparentia scādali in mente Pilati sublata est, vt exierit ad Iudæos, dicens se nullam causam mortis inuenire in eo. Ad tertiam admirationem de subiunctis verbis: Ego in hoc natus sum, & ad hoc veni in mundum vt testimonium perhibeam veritati &c. responderetur quod hæc verba ordinantur ad propositā materiam de Regno Christi.

Quæstio tertia.

& ad idem tendunt quò priora verba. Et sunt cõu-
nientissimè inducta & ex parte materiæ de qua erat
sermo, & ex parte personæ ad quam sermo dirigeba-
tur. Ex parte siquidem materiæ: nam sermo erat de
Regno non ex hoc mundo, & quòd Iesus erat rex nō
ex hoc mundo. Hæc autem figmenta reputantur à
sapienibus huius mundi: & tanquam conficta ab iis
qui religionis curam gerunt propter populos &c. &
ideò Dominus veritatem proponit se adeò tueri, vt
venerit in mundum, non vt ad inuentiones humanas
prædicer, sed vt veritati testimonium perhibeat. Ex
parte vero Pilati, quia oportet eruditorem ex com-
munibus sibi & auditori, & quantum potest ex gratia
auditori procedere, vt sic capax fiat doctrinæ. Christo
autem & Pilato non erat communis ratio scriptura-
rum, nec religionis cultus, sed solummodo naturalis
mens ac per hoc veritatis amor, nihil enim commu-
nius ac amabilius est hominibus secundum mentem,
quàm sit veritas. Meritò ergo à veritatis studio pro-
cessit, suafurus viro genà i quòd non erat figmentum
id quod de regno suo non de hoc mundo dixerat.
Duplicauit autem significationem ingressus sui in
mundum, per natiuitatem & aduentum (dicens, Ego
natus sum & veni in mundum) propter duas in se
naturas: vt homo enim natus est: vt Deus verò venit
in mundum. Deus homo factus. Et quoniam testi-
monium Christi de veritate non erat ab omnibus
suscipiendum fide debita, subiungit discernēdo susce-
pturos à non suscepturis ex diuersa habitudine ad
veritatem dicens, Omnis qui est ex veritate, audit vo-
cem meam: hoc est: quicumque amator, inquisitor,
susceptor, tutorque est veritatis, non in hac vel illa
materia (puta Geometria, Physica, &c.) sed veritatis
simpliciter, ita quòd nulla vero repugnet: audit vocē
meam: omnis siquidem talis est ex veritate, hoc est

ex

Tentaculi primi

ex parte se tenet veritatis: & ex veritate venit, tanquam exemplatum ab exemplari. Oportuit autem Dominum apponere hæc verba de auditoribus suis ut hinc posset intelligere Pilatus duos, scilicet & qualitatem eorum qui audiebant ipsius Domini doctrinam, & sequaces illius erant, quod scilicet erant homines non vana sectantes, sed veritatem amantes ac sectantes, & qualitatem regni sui, scilicet quod est regnum veritatis: ita ut dignatus sit Dominus dicere de regno suo non solum negatiuam, scilicet non est ex hoc mundo: sed insinuare affirmatiuam, scilicet quod est regnum veritatis: & simul articulum alium à Iudæis obiectum (scilicet quod subuertebat ac seducebat populum) tacite eligere eadem ratione qua articulum de usurpato regio titulo exclusit, & ad innocentiam discipulorum tuendam. Ex hoc enim quod ipse soli veritati operam dabat: & ex veritate erant qui eum audiebant: manifestè sequitur, quod nulla erat seductio, nulla subuersio, nullus ad malum, nullus ad vana prouocabatur: sed tota Christi prædicatio, totum Christi regnum, ex veritate, & in veritate, & ad veritatem erat poterat ex hac Domini sententia Pilatus occasionem discendi à tantæ famæ magistro accipere: sed quum interrogasset, Quid est veritas? non expectata respõsione exiit ad Iudæos: utpote qui non curabat discere à Christo. Ad admirationem demum quartam coram eodem à Pilato de responsione illa, Non haberes aduersus me potestatem vllam nisi tibi desuper datum esset: dicitur quod hæc verba Domini non sunt verba generalia, sed singularissima, ac valde nouam, occultam, singularemque Christi innocentiam significantia. Inter Christum enim & reliquos homines hæc erat differentia, quod reliqui homines habebant superiorem iudicem ex duobus capitibus (scilicet & ex parte superiore: quia sc à Deo ordinata

tura

Quæstio tertia.

tum est, iuxta illud Apostoli: Omnis potestas à Deo est: quia quæ à Deo sunt ordinata sunt, & ex parte interiore: hoc est ex proprio peccato, saltem originali, ex quo incidit homo ut ab homine punibilis esset.) Christus autem quia nullius omnino peccati particeps erat, nihil ex parte sua habebat, unde potestas quæcumque humana haberet aliquid contra eum: & propterea Pilatus ex sola parte superiore potestatem habebat aduersus eum. Singularissimam ergo suam innocentiam Dominus significauit per hanc responsionem, dicens quòd nullam aduersus ipsum haberet Pilatus potestatem, nisi ei Pilato datum esset desuper. Dixit desuper, & non dixit ex Romano imperio, aut Cæsarea auctoritate: ut comprehenderetur prima causa, diuina scilicet dispositio, cum secundaria, quæ erat potestas Romani imperii. Ac si apertè diceret. Quòd habeas contra me potestatem, non ex demerito meo, sed quia es præses. Et hinc optimè cum nota causalitatis inferuntur sequentia verba, Propterea qui tradidit me tibi, maius peccatum habet. propterea, quia scilicet innocens ego sum, qui me innocentem tradidit tibi tanquam manifestam rem: maius peccatum habet. Tu quidem peccas sciens, quòd per inuidiam tradiderunt me tibi sacerdotes, & non respiciens: sed illi qui causa principaliter sunt, maius peccatum habent. Et quòd iuxta hunc sensum intellexerit Pilatus Domini verba, testatur Euangelista dicens quòd exinde Pilatus volebat dimittere Iesum: exaudita quippe Iesu innocentia cum proprio peccato, mouebatur Pilati animus ad dimittendū Iesum.

Ad admirationem coram Herode, quare Dominus non responderit: dicitur quòd Euangelista nullam explicans specialem interrogationem ab Herode factam, sed per verba generalia narrans Herodem interrogasse Dominum in multis sermonibus,
simulque

Tentaculi primi

simulque narrans quod sperabat videre miraculum aliquod à Domino Iesu fieri, insinuauit interrogationes Herodis non fuisse iudiciales, sed curiosas, eadem etenim curiositate, qua mouebatur ad miraculū aliquod videndum, inducebatur ad proponendum Domino quæstiones curiosas: & propterea Dominus sicut noluit vti potentia sua ad facienda miracula: ita noluit vti scientia sua ad satisfaciendū curiositati Herodis: instituens per hoc nos vt & potestate & scientia utamur ad ædificationem, & non ad curiositates, aut quascunque alias vanitates. Non suberat ergo causa respondendi Herodi curioso, sicut affuit causa respondendi Pilato iudicialiter inquirenti, qui nescius de vero regno Messiaë, poterat scandalizari, vt dictum est: Tacuit ergo Dominus coram Herode, vt haberetur & tractaretur ab Herode vt fatuus, quod & subsequū est. Herodes quippe vir secundum mundum prudens, conferens audita de Iesu ex fama, & obiecta à pontificibus, præcipuè quod faciebat se Messiam, cum tanto Iesu silencio coram se interrogante in multis sermonibus, quibus vsus potuisset ipsius Herodis benevolentiam acquirere & tueri se contra persecutores suos, causam habuit cogitandi quod Iesus esset vanus (vtpote non loquens coram magnis viris, sed coram vulgaribus) & eo amplius quod videret Ioannem Baptistam prudenter secum loquētem, Iesum autem nec ad interrogata sua respondentem cernebat: censuitque quod esset vt fatuus tractandus: & sic illudit veste alba: Sed saluator altissimo consilio se illudi voluit: vt mundus hinc videret quod non sapientibus huius mundi viis, non astutiis, non industriis humanis traxit ad suam fidē mundum: sed viæ eius ad conuertendum ad suum regnū mundum, fuerunt tales, vt sit habitus fatuus à principibus & sapientibus huius mūdi. Propter quod ab omnibus
iudi-

Quæstio quarta.

judicibus voluit reputari imò tractari, vt fatuus, non verbo, sed multiplici facto illusionis: nam à pontificibus, & Herode & Pilato iudicatus & punitus est vt fatuus: Sciebat enim quod sapientiæ seu astutiæ maximè attribuitur facere se caput nouæ legis populorum, & ideo hanc de se opinionè, auferre studuit tot propriis derisionibus: vt vel sic crederemus diuinum opus esse fidem Christi. Hæc de tertia quæstione.

Circa quartâ quæstionem de scripta Domini Iesu causa (Iesus Nazarenus Rex Iudæorum) nonnulla dubitatio oritur. Tum quia in multis, quatuor scilicet causis fuerat Dominus accusatus: scilicet de tribus non dandis Cæsari, de seductione populi, de blasphemia: scilicet quod filium Dei se fecit, & de læsa maiestate, quod se Regem facere curabat. Tum quia de nulla causa legitur Dominum se iustificasse nisi de ista scilicet de regno (vt patet in Euangelio) ac per hoc minus videtur quod ista debuisset scribi super crucem, vtpote purgata. Et confirmatur: quia Pilatus qui scripsit causam, & postquam discussit hanc causam, pronunciauit Iesum non esse reum mortis: ac per hoc non esse reum læsæ maiestatis. Mirum est igitur quod scripsit hanc causam.

Ad hæc dicitur quod ex quatuor capitibus oportuit causam hanc scribi. Tum ex parte pontifici, tum ex parte causarum, tum ex parte Pilati, tum ex diuina dispositione. Ex parte quidem Pontificum alia fuit causa impellens eos ad mortem Domini Iesu, & alia fuit causa quam proposuerunt Pilato, vt Dominum Iesum damnaret. Nam causa mouens Pontificum animos: ad Domini Iesu mortem, fuit amor propriæ dignitatis & authoritatis, ne Romani tollerent locum eorum. Quum enim temporibus illis multi quasi prophetiæ insurgerent, & populos ad se conuerterent (vt Act. v. Gamaliel refert primò de Theneis, & deia;

& deia;

Ientaculi primi

& deinde de Iuda Galilæo: & de Ioanne Baptista, Iosephus dicit Herodem ipsum cepisse, quia timebat concursum populi, quod non solum potuit simul esse verum cum causa incestus relata ab euangelio, sed consonat euangelio: tum quia Dominus audito casu Ioannis secessit, quasi causa communis ei & Ioanni fuerit, scilicet concursus populorum ad eorum prædicationem: tum quia Dominus Herodem vulpem appellauit, quasi astute persequentem Ioannem prædicatorem sub specie complacendi Herodiadi.) quia, inquam, tot concursus populorum erant, timebant pontifices, ne tantus populorum concursus ad Dominum Iesum pareret aliquam nouitatem, ob quam simul cum tot aliis præcedentibus consideratam Romani tollerent pontificatum à Iudæis, & transferrent gentem Iudæorum in alia loca. Ob hanc causam dixit Caiphas quod expediret potius hominem mori, ne tota gens sic periret. Hac igitur causa in animo retenta pontifices excogitauerunt causam aliquam qua possent inducere Pilatum ad interficiendum dominum Iesum, & adinuenerunt dictas quatuor causas scilicet de prohibito censu Cæsaris, de auersione populi, de blasphemia, de usurpata maiestate. Et quoniam in prima non habebant fundamenta, & secunda nisi coloraretur vt via ad quartam, non sufficeret ad poenam mortis, de tertia autem Pilatus non se intromitteret (vtpote de pertinentibus ad quæstiones legis Iudæorum) deliberarunt astuto consilio crimen læsæ maiestatis imponere Domino Iesu: vt ex eo Pilatus, vtpote contra Cæsarem, moueretur ad cõdemnandum Dominum Iesum. Putauerunt enim se posse in hoc præualere, fundantes huius criminis causam super confessione ipsius Domini, qua confessus est se esse Christum ac per hoc Regem: & super commotione populi ad se vt Christum, ac per hoc vt Regem,

ita

Quæstio quarta.

ita quòd pontifices licet accusauerint Dominum Iesum quatuor criminum : principaliter tamẽ tendebat ad crimen læsæ maiestatis : quia se Regem quærebat facere sperantes ex hoc obtinere à Pilato damnationem Domini Iesu ad mortem. Ex parte quoque causarum ipsarum quæ allatæ sunt, oportuit causam regni præualere, quia maiorem habebat apparentiam, ex eo quòd Dominus Iesus fatebatur se Christum: & ante quinque dies clamantes ei turbas quòd esset Rex, admiserat veniens Hierusalem super asellum. Hæc enim causa multipliciter probata videtur. Primò, ex ipsius Domini Iesu verbis, quibus dixit se Christum. Secundò, ex commotione populi à Galilæa vsque huc. Et in hac probatione clauditur non solum seductio populi, sed commotio quæ fuerat ante quinque dies illic, hoc est in Hierusalem: quum turba cum palmis, cum vestimentis stratis in via, cum clamore dignitatis ac nominis regii concurreret ad honorandum Dominum Iesum. Tertiò, ex ipsius Domini verbis coram Pilato Regnum meum, &c. Vnde & Pilatus dixit, Ergo rex es tu? quod Dominus Iesus non negauit. Fuit quoque aggrauatus: Si hunc dimittis non es amicus Cæsaris: omnis enim qui se regem facit, contradicit Cæsari. Ex parte deinde Pilati causam regni oportuit præualere. Pilatus enim quum esset gentilis, & de eo quod filium Dei se fecit, nihil aut parum curaret (præsertim sciens quòd per inuidiam mouebantur pontifices) & de censu prohibitio nulla probato haberetur, commotionem populi cum tali ingressu in Hierusalem considerauit, simul cum confessione ipsius Domini de regno suo non ex hoc mudo. Et visum est tam ei quàm Herodi quòd Dominus Iesus esset non vt criminosus, sed vt fatuus puniendus. Consideratis enim dictis de regno alterius mundi, & gestis (scilicet quòd super asellum non

Q 9

equum

Ientaculi primi

equum: cum palmis, non armis: vilis turba, non magnates: repente, non ex condito, practica, inductione aut vocatione, transitoriè & quasi in momento non retinendo secum turbam, nec procedendo postea cum turba, sed veniebat quotidie post, more solito in templum ad docendum) iudicauerunt vias has aspirandi ad regnum, non esse sani capitis. Et bene iudicabant de mundano regno loquendo, fatuum quippe esset per has vias quætere regnum terrenum, vnde vterque (scilicet Herodes & Pilatus) tractauit Dominum Iesum vt fatuum. Instantibus nihilominus Iudæis quòd non esset fatuus, sed malignus, vt pote qui filium Dei se fecit, & quòd astute inuertit causam regni in regnum alterius mundi, quum non posset negare quòd se regem fecerit, commouendo populum ad se regem clamandum. Pilatus corripendum flagellis Dominum Iesum censuit: vt vtriusque fatuitatis scilicet & malitiæ ratione habita, punitus Dominus dimitteretur. Sed inualecentibus Iudæis vsque ad tumultum, elegit consideratis omnibus damnare Dominum Iesum læsæ maiestatis, eo quòd causa hæc ad se directè spectans apud suum tribunal probata ac euidentis ita erat vt nisi fatuitate excusaretur, iustè damnationem exposceret. De regno quippe non de hoc mundo ipse stulticiam putabat. Et quia Iudæi qui Dominum Iesum magis nouerant, non admittebant excusationem stultitiæ quam ipse Pilatus admittendum putabat: ideo tanquam relinquens Iudæis criminis curam, se innocentem protestatus est in prolatione sententiæ qua Dominum damnauit ad mortem crucis. Hæc videntur ad literam coëgisse Pilatum ad hanc causam scribendam. Sed hæc omnia ex quarto loco proposita causa (diuina scilicet prouidentia) disposita sunt, vt Dominus Iesus damnatus & crucifixus verum suum titulum supra suam

crucem

Quæstio quarta.

crucem scriptum haberet . erat enim & est in veritate, Iesus Nazarenus Rex Iudæorum, vñ quippe est diuina providentia iniquitate persecutium & damnantium Dominum Iesum ad perpetuam veritatem regii tituli de Christo prophetati testificandam coram toto mundo. Vnde & Pilato prohibitus ne mutaret illum, sed dixit: Quod scripsi, scripsi, & tribus præcipuis linguis omnium linguarum vices gerentibus, ex ipsius etiam ternarii omnia complectentis perfectione, scribi disposuit. Hæc de quarta quæstione, Deo gratias. Posonii in die sancti Damasi M. D. XXIII. Amen.

SECUNDVM IENTACULUM: In quo quatuor Quæstiones tractantur.

CCVRRVNT secundo circa diuersa sacræ scripturæ documenta de filiis Dei quæstiones item quatuor. Prima est de verbis Pauli Apostoli ad Roman. i. de vnigenito filio Dei, quibus dicit, Qui prædestinatus est filius Dei in virtute, secundum spiritum sanctificationis ex resurrectione mortuorum Iesu Christi Domini nostri. Secunda est de verbis Ioannis Euangelistæ. Ioannis primo, de filiis Dei adoptiuis: Dedit eis potestatem filios Dei fieri: qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri: sed ex Deo nati sunt. Tertia est de verbis Apostoli Pauli primæ ad Corinthios xv. de baptismo quo generantur

Q 9 2

111